

BİBLİYOGRAFYA :

Birzâlî, *Meşyehatü kâdi'l-kuğât Bedreddin İbn Cemâ'a* (nşr. Muvaffak b. Abdullah b. Abdülkâdir), Beyrut 1408/1988, II, 544-547; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XXIII, 296; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, IV, 1467-1468; Fâsî, *Ẓeylüt-Takyîd fi ruvâti's-sünen ve'l-mesânîd* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1410/1990, I, 347; II, 285; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, III, 308; IV, 56, 139; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 512; *Keşfü'z-zunûn*, I, 281-282; II, 1637; *İzâhu'l-meknûn*, I, 458, 545, 604; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 474; Kettânî, *er-Risâletü'l-müştefafe*, s. 117; Brockelmann, *GAL*, I, 355; *Suppl.*, I, 573, 602; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), VII, 300; G. Vajda, "La liste d'autorités (*Tuhfat Ahl al-Hadîf fi İşâl İğzâat al-Qadim bil-Hadîf*)" de Mansûr b. Salim Wağih ad-Din al-Hamdânî", *JA*, CCLIII (1965), s. 341-406.

ABDULLAH AYDINLI

MANSÛR b. ZÂZÂN

(منصور بن زاذان)

Ebü'l-Mugîre Mansûr b. Zâzân
es-Sekafî el-Vâsîf
(ö. 129/747)

Muhaddis.

Abdullah b. Ömer (ö. 73/693) henüz hayatta iken doğduğu kaydedilir. Sakif kabilesinden Abdullah b. Akil'in âzâtlısı olduğu için Sekafî nisbesiyle anılır. Haccâc'ın kapıcısı olan babası ile kardeşi Hâlid sika râvilerdendir (İbn Hibbân, IV, 266; VI, 256). Verkâ adlı oğlunun da râvi olduğu, kardeşi Mugîre b. Zâzân'ın oğlu Ebû Âmir Sürûr ile kız kardeşinin oğlu Müstelim b. Saîd el-Vâsîf'nin hadis rivayet ettiği bilinmektedir. Hasan-ı Basrî, İbn Sîrîn, Muâviye b. Kurre, Atâ b. Ebû Rebâh, Amr b. Dînâr, Nâfi' ve Katâde b. Diâme'den hadis rivayet etti. Enes b. Mâlik ve Nâfi'den yaptığı rivayetlerin mürsel olduğu belirtilmektedir. Kendisinden Şu'be b. Haccâc, Ebû Avâne el-Vâsîf, Hüseyim b. Beşîr, hadis hâfızı Cerîr b. Hâzîm el-Ezdfî, Halef b. Half'e el-Eşcaî, yeğeni Sürûr b. Mugîre gibi muhaddisler rivayette bulundular. Hem ilim hem zühd hayatı bakımından Vâsîf'in üstadı kabul edilir. Hayatının son yıllarına doğru Vâsîf'a 9 fersah mesafedeki Mübârek'e yerleşti. Vaktinin çoğunu namaz ve zikirle geçirdiği için öğrencileri ondan ancak yatsı namazından sonra hadis yazma imkânı bulabilirlerdi. Mansûr'un vefat ettiği yıl hâfıza kaybına uğradığı anlaşılmaktadır (Buhârî, *et-Târîhu's-şagîr*, II, 30). Âlimlerin çoğu onun 129'da (747) öldüğünü kabul etmektedir. 127 (745), 128 (746), veya salgınının olduğu 131 (748-49) yılında öldüğü de söylenmektedir. Çok kalabalık bir cema-

atin katıldığı cenazesinde hıristiyan, Mecûsî ve yahudilerin de bulunduğu belirtilmektedir. Zehebî onun Vâsîf'teki kabrinin ziyaret edildiğini kaydeder (*A'lâmü'n-nübelâ'*, V, 442).

Sika bir râvi olan Mansûr'un 400 hadis rivayet ettiği, rivayetlerinin *Kütüb-i Sitt'e*'de bulunduğu bilinmektedir. Bu rivayetlerin büyük çoğunluğu talebesi Hüseyim b. Beşîr yoluyla gelmektedir. Onun dünyaya değer vermediği, ibadete düşkün olduğu, Kur'an'ı sık sık hatmettiği ifade edilmektedir. Mansûr'un talebesi Hüseyim hocasının çok ibadet ettiğini anlatırken, "Ölüm meleği kapıda bekliyor deseler daha fazla ibadet edemezdi" der. Nesâî'nin Mansûr'un rivayetlerini *Müsnedü Mansûr b. Zâzân* adlı bir eserde topladığı kaydedilmektedir (Süyûtî, II, 364).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 311; Ahmed b. Hanbel, *el-İllet* (Vasiyyullah), I, 542; III, 472; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VII, 346; a.mlf., *et-Târîhu's-şagîr*, II, 30; Bahşel, *Târîhu Vâsîf* (nşr. C. Avvâd), Beyrut 1406/1986, s. 81-83; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, I, 367; IV, 54; VIII, 172, 438; İbn Hibbân, *eş-Şikâat*, IV, 266; VI, 256; VII, 474-475; Ebû Nuaym, *Hilye*, III, 57-59; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-safve*, III, 11-13; Mizzî, *Tehzibü'l-Kemâl*, XXVIII, 523-526; XXX, 282; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 141-142; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ'*, V, 441-442; İbn Hacer, *Tehzibü'l-Tehzib*, X, 306-307; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatif), Kahire 1385/1966, II, 364.

ABDULLAH AYDINLI

MANSÛR-BİLLÂH,**Abdullah b. Hamza**

(المنصور بالله، عبدالله بن حمزة)

el-Mansûr-Billâh Abdullâh b. Hamza
b. Süleymân el-Hasenî ez-Zeydî
(ö. 614/1217)

Yemen'de hüküm süren
Zeydiler Devleti'nin hükümdarlarından
(1187-1217).

21 Rebülâhîr 561'de (24 Şubat 1166) Hemdân yakınlarındaki Aşşan'da doğdu. Hz. Hasan'ın soyundandır. Zeydî âlimi Ebû Muhammed Hasan b. Muhammed er-Ressâs'tan ilim öğrendi. Zeydiler'in 532-566 (1137-1171) yılları arasında Cevf, Necran, Sa'de, Zâhir ve Zebîd'de kurdukları hâkimiyet Hemdâniler'den Hamîdüdevle Hâtîm ile oğlu Ali b. Hâtîm döneminde zayıflamıştı. Daha sonraki yıllarda Selâhaddin-i Eyyûbî kardeşi el-Melikü'l-Azîz Tuğtegin'i Yemen'in idaresine memur etti. Tuğtegin Receb 579'da (Kasım

1183) Yemen'e giderek yönetime hâkim oldu. Abdullah b. Hamza dört yıl sonra Mansûr-Billâh lakabıyla imamlığını (halifelik) ilân etti (583/1187). Onun 13 Rebülevvel 594'te (23 Ocak 1198) cuma camisinde halktan biat alarak imamlığını ilân ettiği de rivayet edilmektedir (Eymen Fuâd Seyyid, *Târîhu'l-mezâhib*, s. 267).

Mansûr-Billâh, Tuğtegin 585'te (1189) San'a'ya girince karargâhını Sa'de'ye nakletti. 587'de (1191) Yemen'i kontrol altına alan Tuğtegin 593 (1197) yılına kadar orada kaldı. Bu dönemde İmam Mansûr-Billâh'ın otoritesi sadece Kuzey Yemen'le sınırlı kaldı. Hemdâniler'den Ali b. Hâtîm 593'te (1197) kardeşi Bişr'i gönderip ona biat arzetti. Sa'de'yi kendine karargâh yapan Mansûr-Billâh 594 yılı sonunda veya 595 başında (1198 sonları) San'a'ya girdi. Aynı yıl Zemâr ve civarını ele geçirdi. Emrinde 12.000 süvari ve çok sayıda piyade vardı. Tuğtegin'in oğlu İsmâil 597'de (1201) Mansûr-Billâh'ın karargâhına saldırarak 6000 kişiyi öldürdü. Bunun üzerine Mansûr-Billâh tekrar kuzeye çekilmesine rağmen (İbnü'l-Esîr, XII, 172) hâkimiyeti Hicaz'a kadar yayıldı. Mekke Emîri Katâde b. İdrîs 598'de (1202) ona biat etti ve Mekke'de adına hutbe okuttu. Gîlan ve Deylem'e de dâiler gönderip buradaki halktan imam sıfatıyla biat aldı. Bölgedeki camilerde hutbe onun adına okundu. Mansûr-Billâh, şöhreti her tarafa yayılınca devrin güçlü hükümdarlarından Hârizmşah Alâeddin Muhammed b. Tekîş'e de elçi gönderip kendisine biat etmesini istedi.

600 (1204) yılında Zafâr Kalesi'ni tamir ettirip orada oturmaya başlayan Mansûr-Billâh ertesi yıl Seyyid Katâde b. İdrîs'e Meşhed-i Hüseyin'i tamir ettirmesini istedi. 603'te (1206-1207) Zeydiyye'nin bir kolu olan ve Mutarrif eş-Şihâbî (ö. 459/1067'den sonra) tarafından kurulan Mutarrifiyye mezhebi mensuplarıyla itikadî konularda tartıştı ve kendilerine çok sayıda mektup yazdı. Sonunda Mansûr-Billâh onların kâfir olduğuna, kadın ve çocuklarının esir alınabileceğine ve mallarının mubah sayıldığına, mezheplerini terketmedikleri takdirde kılıçtan geçirilmelerine hükmetti.

Mutarrifiyye'nin yurtlarını dârülharp kabul eden Mansûr-Billâh önce onlarla fikrî mücadeleye girdi ve düşüncelerinden vazgeçemediklerini görünce savaş ilân edip yurtlarını tahrip etti. Onun gayretiyle pek çok kişi Mutarrifiyye mezhebin-den ayrıldı. 610'da (1213) Mutarrifiyye-